

מרכז אנגלברג לילדים ולנוער

הפרויקט הלאומי של הקהילה האתיופית בישראל הערכת התכנית לסיוע לימודי על הישגים בלימודים בשנת 2010-09

דליה בן-רבי ♦ רות ברוך-קוברסקי ♦ וצ'יסלב קונסטנטינוב

תמצית המחקר

המחקר הוזמן ומומן על-ידי הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל
הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל מהווה שותפות בין
הפדרציות היהודיות של צפון אמריקה (JFNA), ממשלת ישראל, נציגי הארגונים של קהילת יוצאי
אתיופיה, הסוכנות היהודית לישראל (JAFI), ג'וינט-ישראל (JDC) וקרן היסוד

27.2.13

תמצית מחקר

הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל הוקם ב 2004 והגיע לעבודה נרחבת בשטח בשנת לימודים 2005/6. מטרתו היא לאפשר לבני הנוער יוצאי אתיופיה לממש את מלוא הפוטנציאל הטמון בהם, ולהגביר את סיכוייהם לניעות חברתית ולשילוב עתידי בהמשך לימודים ובשוק העבודה.

מטרתו הינה לאפשר לצעירים אתיופים לממש את היכולות שלהם ולהגדיל את הסיכויים שלהם לנידות חברתית ושילוב עתידי בשוק העבודה. הפרויקט מכיל התערבויות שונות כאשר הכי מרכזית היא התכנית הסיוע הלימודי, שהוא הנושא של הדוח זה.

הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל מהווה שותפות בין הפדרציות היהודיות של צפון אמריקה (JFNA), ממשלת ישראל, נציגי הארגונים של קהילת יוצאי אתיופיה, הסוכנות היהודית לישראל (JAFI), ג'וינט-ישראל (JDC) וקרן היסוד. הפרויקט ממומן בשותפות ע"י ממשלת ישראל, וקהילות יהודיות. שותפות זו עם הקהילה אתיופית היא ייחודית. חברי הקהילה מעורבים בכל ההיבטים של פעילותו, כולל ניהול, יישום, פיקוח, תכנון אסטרטגי וקבלת החלטות.

תכנית הסיוע הלימודי של הפרויקט הלאומי פועלת בקרב תלמידי יוצאי אתיופיה מחטיבות הביניים ובתי-ספר תיכוניים (כיתות ז'-י"ב) והיא שואפת לשפר את הישגיהם של תלמידים יוצאי אתיופיה בלימודים, ולצמצם את הפער בהישגים בינם לבין התלמידים האחרים, עם דגש מיוחד על בחינות הברורות. זאת באמצעות מתן מענים לימודיים, רגשיים וחברתיים, תוך נקיטה בגישה רגישת-תרבות שנועדה להעניק תשומת-לב לצורכיהם הייחודיים. התכנית יושמה לאורך השנים באמצעות מספר גופים פדגוגיים: מכון ברנקו וייס, אורט ישראל, החברה למתנ"סים, חברת אדיוסיסטמס, בית ציפורה ועמותת "מקסים".

בשנת 2011-12 התכנית יושמה בכ-19 יישובים וכ-3,800 תלמידים השתתפו. היא מגיעה לכ-22% מסך התלמידים האתיופים בכיתות ז' עד י"ב ומהווה עדיין התכנית ההתערבות הגדולה ביותר למען תלמידי תיכון יוצאי אתיופיה. היקף ההשתתפות בתכנית הגיע לשיאו ב-2007/8. בשנה זו, התכנית לסיוע לימודי יושמה בכ-26 יישובים וכ-6,700 תלמידים בכיתות ז' עד י"ב השתתפו בה. מאז 2008/9 הייתה ירידה במספר המשתתפים עקב ירידה משמעותית במימון התכנית.

מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל מלווה את הפרויקט במחקר הערכה מאז תחילתו, תוך התמקדות הן בתכנית הסיוע הלימודי והן בתכניות נוספות (מרכזי הנוער והתכנית למניעת סמים ואלכוהול). דוח זה הוא דוח נוסף בסדרת דוחות הבוחנים את השפעת תכנית הסיוע הלימודי. הדוח מתמקד בשתי מטרות מרכזיות של התכנית: שיפור אחוזי הזכאות לתעודות בגרות (כולל תעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה), וקידום התלמידים למסלולי לימודים ברמה גבוהה, הן בחטיבות הביניים והן בחטיבות העליונות.

הדוח הנוכחי הוא אחד מסדרת דוחות הבוחנים את ההשפעה הלימודית של התכנית. בדוחות קודמים הצגנו את ממצאי המחקר על ישום התכנית, שביעות רצון מהתכנית של התלמידים ומנהלי בתי הספר והערכה שלהם לגבי התרומה של התכנית. הממצאים הראו שהמנהלים והתלמידים מביעים שביעות

רצון רבה מהתכנית, ורובם מרגישים שהתכנית תרמה להתקדמות התלמידים במידה רבה או רבה מאוד בתחומים לימודיים ובתחומים חברתיים-רגשיים.

כמו כן, אנו עוקבים מהתחלת התכנית על הישגי הבגרות של המשתתפים המגיעים לכיתה י"ב על בסיס קבצי הנתונים של משרד החינוך. דוח זה מציג ממצאים חדשים המעודכנים לשנת הלימודים 2009/10.

השפעת התכנית על הישגי תלמידי כיתה י"ב בבחינות הבגרות

מדידת הישגי הבגרות מתמקדת במספר אינדיקטורים שהעיקרים הם: שיעור זכאות לבגרות ושיעור הבגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה.

בדוח זה לראשונה, ניתן היה לבחון את השפעת התכנית על שהשתתפו בתכנית בשלוש שנים האחרונות רצופות (תשס"ח-תש"ע (2007/8-2009/10)). הדבר מאפשר לקבל תמונה על ההשפעה המצטברת של התכנית על תלמידים שהיו בתכנית גם בכיתה י"א וי"ב.

השפעת התכנית נבחנה משתי נקודות מבט:

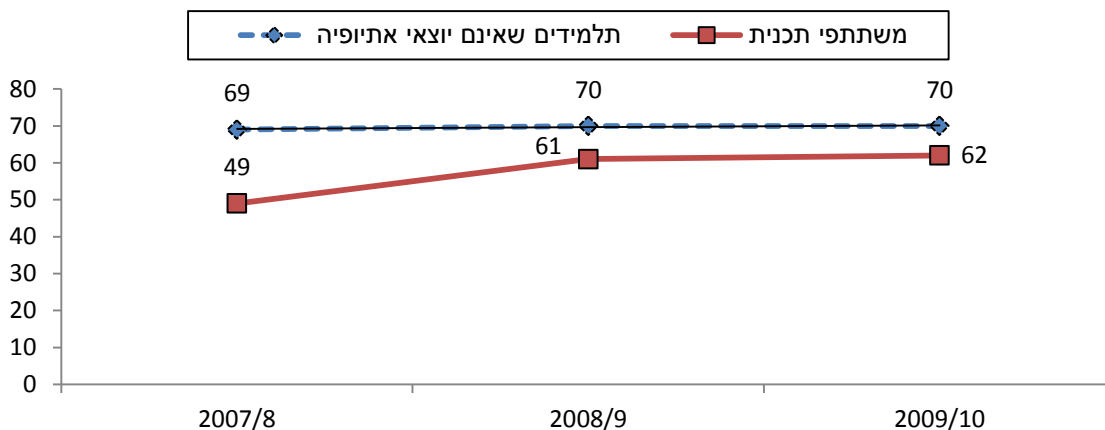
- (1) צמצום הפערים בין תלמידים יוצאי אתיופי ובין תלמידים שאינם יוצאי אתיופי;
 - (2) ההישגים של תלמידים יוצאי אתיופי שהשתתפו בתכנית לעומת יוצאי אתיופי שלא השתתפו, אך הדומים למשתתפי התכנית. קבוצת ההשוואה כללה תלמידים הדומים מבחינת מאפייניהם האישיים (מין, ארץ לידה) ומאפייני בתי-הספר בהם הם לומדים (פיקוח, אחוז זכאות לבגרות של כלל תלמידי בית-הספר, אחוז זכאות לבגרות של תלמידים יוצאי אתיופי, לפני הפעלת התכנית).
- שני סוגי הבדיקות מצביעות על השפעה משמעותית של התכנית על הישגיהם של התלמידים יוצאי אתיופי שהשתתפו בה, בכל מדדי בחינות הבגרות שנבדקו. נמצאה עלייה משמעותית בהשפעת התכנית לאורך שנות הפעלתה בבית-הספר: ככל שהתלמידים נחשפו לתכנית לאורך יותר שנים (כלומר, החלו לקבל סיוע כשהיו בכיתה נמוכה יותר), השפעתה על הישגיהם הייתה גדולה יותר.

1. צמצום הפערים ביחס לתלמידים שאינם יוצאי אתיופי, באותם בתי-ספר:

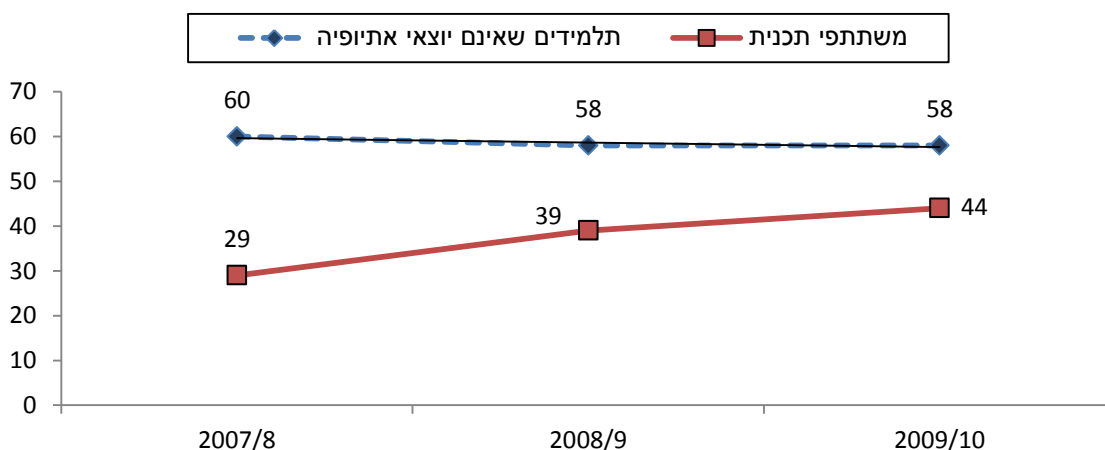
- ♦ **אחוז התלמידים הזכאים לבגרות** עלה בקרב משתתפי התכנית מ-49% בשנת תשס"ח (2007/8) ל-62% בשנת תש"ע (2009/10). לעומת זאת, התלמידים הלא אתיופים לא התקדמו לכן הפער בינם לבין התלמידים שאינם יוצאי אתיופי הצטמצם ב-13 נקודות האחוז, מ-20 נקודות האחוז ל-7 נקודות האחוז בלבד (צמצום של 65% מהפער). ראה תרשים 1.
- ♦ **אחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה**¹ עלה בקרב משתתפי התכנית מ-29% בשנת תשס"ח (2007/8) ל-44% בשנת תש"ע (2009/10). לעומת זאת, התלמידים הלא אתיופים לא התקדמו והפער בינם לבין התלמידים שאינם יוצאי אתיופי הצטמצם ב-17 נקודות האחוז - מ-31 נקודות האחוז ל-14 נקודות האחוז (צמצום של 55% מהפער). ראה תרשים 2.

¹ תעודה המותנית במעבר בחינה באנגלית בהיקף של 4 יחידות לימוד לפחות.

תרשים 1: אחוז הזכאים לתעודת בגרות בשנים תשס"ח-תש"ע (2007/8-2009/10) בקרב תלמידי כיתות י"ב המשתתפים בתכנית ובקרב תלמידי שאינם יוצאי אתיופיה באותם בתי-הספר (28 בתי-ספר שהשתתפו בתכנית במשך כל שלוש השנים)

תרשים 2: אחוז הזכאים לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה בשנים תשס"ח-תש"ע (2007/8-2009/10) בקרב תלמידי כיתות י"ב המשתתפים בתכנית ובקרב תלמידי שאינם יוצאי אתיופיה באותם בתי-הספר (28 בתי-ספר שהשתתפו בתכנית במשך כל שלוש השנים)

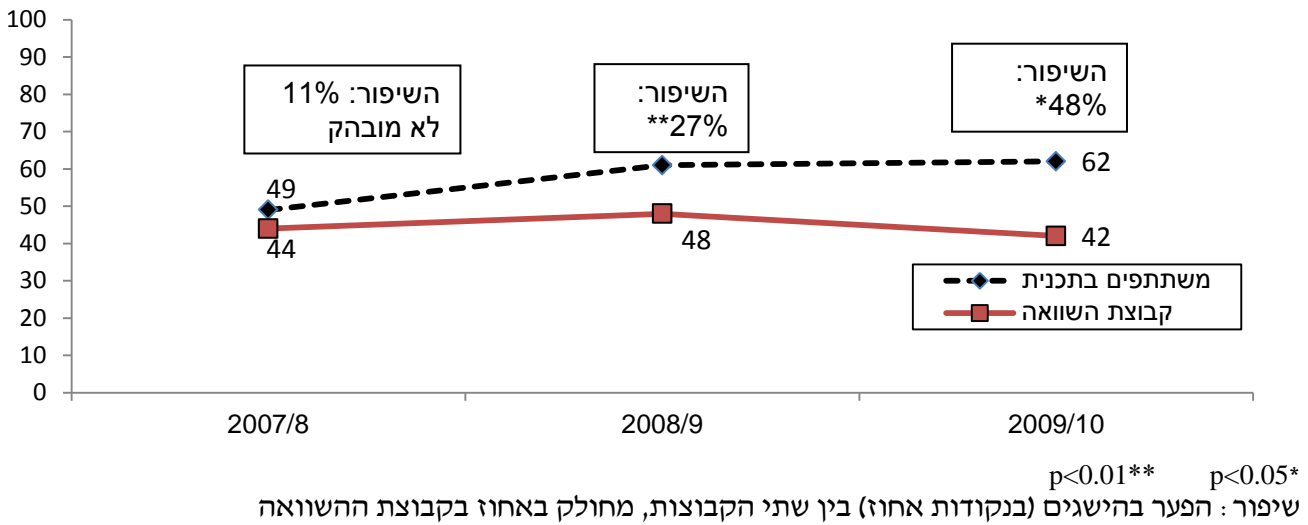

2. בחינת הישגים של משתתפי התכנית לעומת תלמידי יוצאי אתיופיה בעלי מאפיינים דומים, שלא השתתפו בתכנית:

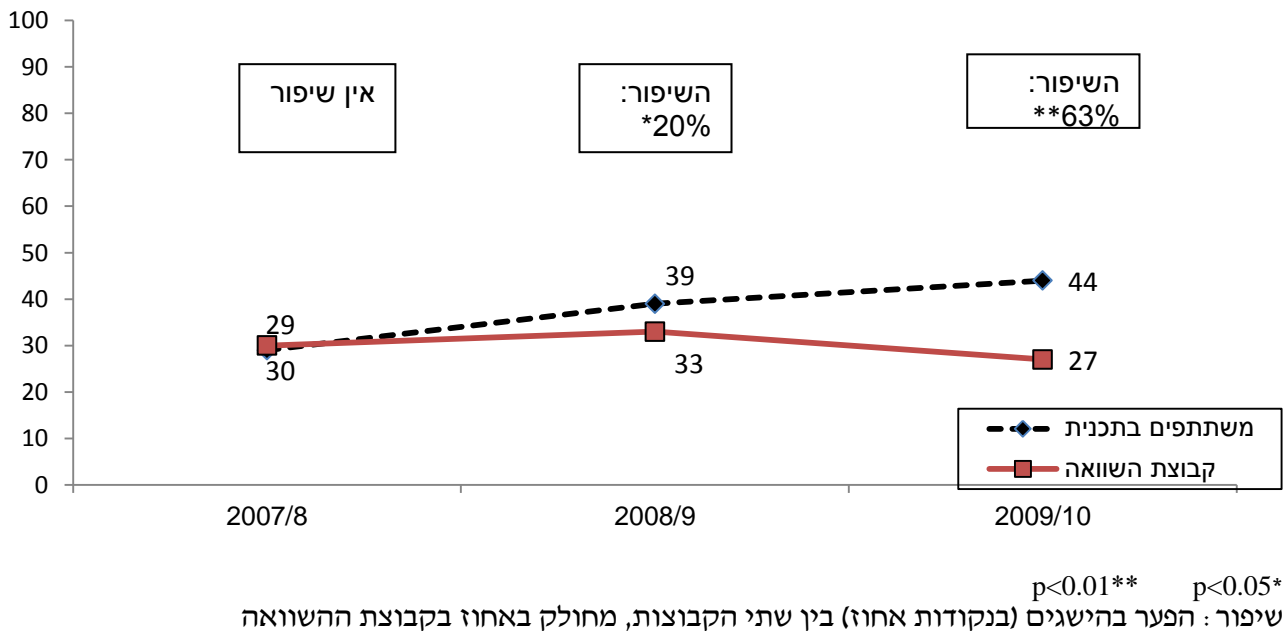
♦ **אחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות) עלה בקרב משתתפי התכנית מ-49% בשנת תשס"ח (2007/8) ל-62% בשנת תש"ע (2009/10), ובשנת תש"ע היה להם יתרון של 20 נקודות האחוז על התלמידים שלא השתתפו בתכנית (לעומת יתרון של 5 נקודות האחוז בלבד בשנת תשס"ח). לעומת זאת, התלמידים הלא אתיופים לא התקדמו. ראה תרשים 3.**

♦ אחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה עלה בקרב משתתפי התכנית מ-29% בשנת תשס"ח (2007/8) ל-44% בשנת תש"ע (2009/10), ובשנת תש"ע היה להם יתרון של 17 נקודות האחוז על התלמידים שלא השתתפו בתכנית (לעומת שיויון בהישגים בשנת תשס"ח). לעומת זאת, התלמידים הלא אתיופים לא התקדמו. ראה תרשים 4.

תרשים 3: אחוז הזכאים לתעודת בגרות בשנים תשס"ח-תש"ע (2007/8-2009/10) בקרב תלמידי כיתות י"ב המשתתפים בתכנית (28 בתי-ספר שהשתתפו בתכנית במשך כל שלוש השנים) ובקרב קבוצת השוואה, ואחוז השיפור בהישגים

תרשים 4: אחוז הזכאים לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה בשנים תשס"ח-תש"ע (2007/8-2009/10) בקרב תלמידי כיתות י"ב המשתתפים בתכנית (28 בתי-ספר שהשתתפו בתכנית במשך כל שלוש השנים) ובקרב קבוצת השוואה, ואחוז השיפור בהישגים

השפעת התכנית ניכרת במיוחד בקרב התלמידים בעלי הישגים הנמוכים ביותר במבחני המיצ"ב שנערכו בהיותם בכיתה ח. בהשוואה בין כלל משתתפי התכנית בשנים 2008-2010 שנבחנו במבחני המיצ"ב בהיותם בכיתה ח והשיגו את הציונים הנמוכים ביותר, לבין תלמידים בעלי הישגים דומים במבחני המיצ"ב שלא השתתפו בתכנית, נמצא כי שיעור בעלי הזכאות לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה כפול מאשר השיעור בקרב התלמידים שלא השתתפו בתכנית.

הערות לסיכום

לסיכום, ממצאי המחקר מלמדים על השפעה משמעותית ביותר של התכנית על השגת זכאות לתעודת בגרות בקרב תלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בה, ואף מביאים עדויות ראשונות לשיפור באיכות תעודות הבגרות; ובזכאות לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה. תרומות אלו מצטרפות לתרומות לרווחת התלמידים ולהישגיהם לאורך שנות לימודיהם בחטיבת הביניים ובבית-ספר תיכון, עליהן הצביע המחקר בשלבים קודמים. יש גם לציין, כי בשנים קודמות מספר המשתתפים בתכנית היה גדול יותר, וחלק מהתלמידים שהיו בעבר בתכנית הפסיקו להשתתף בה כתוצאה מהצמצום התקציבי, אך ייתכן ששנות ההשתתפות שלהם בכיתות נמוכות יותר תרמו להישגיהם בכיתה י"ב.

בשנים מאז התחלת התכנית חל שיפור בהישגיהם בבחינות הבגרות של כלל התלמידים יוצאי אתיופיה, אם כי קיימים עדיין פערים משמעותיים בין הישגיהם לבין הישגי כלל התלמידים בחינוך העברי. השיפור בהישגיהם של התלמידים שהשתתפו בתכנית לאורך השנים תרם תרומה מרכזית לשיפור זה.

ככל שיותר תלמידים יגיעו לכיתה י"ב לאחר שהשתתפו בתכנית כבר החל מחטיבת הביניים, יש לצפות שהשפעת התכנית תהיה תלך ותגדל.